Probabilitatea etimologiei vīvŭla > *vioară* „apă curgătoare", „apă săltăreaţă", „izvor", „părâuţ" este şi mai evidentă dacă avem în vedere faptul că şi verbul *înviorà* „lebhaft, munter machen", cum a arătat dl Puşcariu (*Conv. lit.* XXXIX, p. 326), trebue derivat din aceeaşi rădăcină, anume din *[în]vīvŭlare. Această etimologie este potrivită să explice pe *înviorà* din toate punctele de vedere, pe când despre a lui Tiktin („Zu *viu*. Eigentümliche Bildung", *Dicţ. rom.—germ.*, p. 848), care se apropie de derivarea ce i-o făceà Hasdeu lui *vioară*, nu se poate spune acelaşi lucru, deşi se apropie şi ea de adevăr. E interesant de amintit că alături de *înviorà* < *[în vīvŭlare avem şi un derivat al lui *viu*: *înviosà*, cu acelaşi înţeles, după analogia lui *însănătoşà*, *învârtoşà* etc. (v. Tiktin, *o. c.*, p. 848).

În felul acesta ni s'a păstrat un paralelism oarecare între *apă vioară — a învie* şi *înviorà — înviosà* (în loc de *învià* care s'a izolat numai cu înţelesul de „(wieder) lebendig machen, beleben, auferwachen") [1].

**N. Drăganu.**

## III

## coc.

S. a. (plur. cocuri) = 1. O pâne mică rotundă, boţ, ţipău, pup cf. LB., *Viciu*, GL., etc.); 2. Un pahar de formă conică, făcut din coaje de copac (mai ales de salcie), cu coadă, cf. cauc (Apahida, jud. Cojocna, com. *Orosz*[2]); sălăriţă (în acest înţeles, şi supt forma *cog*, com. id.). Acest cuvânt nu e, cum se credeà, un postverbal al lui *coace*, ci e latinescul *coccum*, deci un dublet al lui *cocă* (mai rar, supt forma corectă, *coacă*), înregistrat de Meyer-Lübke, *R E W* la No 2009. Pentru

[1] Dl Puşcariu crede că tot *vīvŭla, fireşte în altă legătură de cuvinte, a dat naştere şi cuvântului *vioară* „Geige", care cum arată *l* > *r*, ar trebui să fie vechiu. In privinţa desvoltării înţelesului el ne spune: „Cred că nu e nici o dificultate semantică în a presupune că şi *vioară* a fost instrumentul vioiu, vesel, care acompaniá, ca şi azi, jocul sălt reţ" (*Conv. lit.* XXXIX, p. 326). Dar acest cuvânt se întâlneşte mai întâiu abiá pe la mijlocul secolului XVII: *Alăuntariul carele dzice cu vioara şi alăuta pre la târguri*. Îndr. 191 (ap. Tiktin, p. 41). Apoi însăşi fabricarea viorilor arată altă origine. De aceea Meyer-Lübke îl consideră pe rom. *vioară* de neologism modificat în privinţa formei după analogia cuvintelor vechi: «**vivŭla* > prov. *viula* (> ital. *viola*, rom. *vioară*, fr. *viole*, catal., span., portg. *viola*; cu schimb de sufix v. fr. *vielle*, span. *vuela*" (*REW.*, p. 719, No. 9419. Şi cred că are dreptate.

[2] Dl *Orosz Endre*, e învăţător-diriginte în Apahida, actualmente detaşat la Cluj, unde e custodele muzeului Societăţii carpatine.

BDD-A14649 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:20

sensul I, îmi comunică dl profesor G. D. Serra expresia canaveză (provincia Turinului): *andar al coc* sinonimă cu *andar al tozzo*, care însemnează: „a umblà la cerşit, după o bucată de pâne". Cf. şi diferitele forme din dialectele romanice citate de Meyer-Lübke, l. c. Pentru sensul 2, se găsesc tot acolo diferite forme romanice cu înţelesul de „găoace", „scoică", iar dl G. D. Serra îmi comunică forma *cocca*, tot din provincia amintită, care se întrebuinţează pentru marginea rochiei adusă în formă de con, cu care se poate scoate apă dintr'un izvor, pentru băut.

## grumurà.

Verb de conj. I, păstrat într'o colindă din Ardeal, comunicată de dl A. Viciu:

Pe gura de raiu
Boare îmi trăgeà,
Măru-mi legănà;
Merele-mi picà,
Masa-mi grumurà.

Înţelesul e „a îngrămădi ceva într'un loc, a acoperi ceva cu ceva". E lat. **grumulare* derivat din *grumulus*, care a dat în arom. *grumur* „grămadă". Cf. acest volum p. 475 şi REW. 3887. Pentru accepţiunea în care se găseşte în limba română, cf. ital. *grommare* „formar gromma (crosta)", *grommato*, „ricoperto".

## stăuínă.

Subst. fem. întrebuinţat în judeţul Muscel, atestat în chestionarul lui *Hasdeu*, IX 143, la plural: *stăuini* „locuri cu iarbă domestică şi plăcută oilor" (Com. Albeşti). Eu l-am auzit la Rucăr, tot în acelaşi judeţ, cu înţelesul de „loc pe care sânt sau au fost aşezate stâna şi strunga". Un arendaş şpuneà proprietarului muntelui: „La primăvară, am să mut stâna pe stăuína Sasilor (= pe locul unde aveau odinioară Saşii stâna), că aici prea s'a îngrăşat locul". E lat. **stabulina*, derivat din *stabulum*, cu sufixul *-īna*, care, în multe derivate (la origină adjective substantivate), însemnează „locul unde se găseşte ceea ce exprimă primitivul", d ex. **narina* „locul unde sânt nările" > franc. *narine*, *piscina* „heleşteu"; *rapina* „câmp de napi", sard. log. *codina* (vechiu: *cotina*) „luogo arido pieno di pietra" <**cotīna* (din *cos*), rom. *stupină*, etc. **Stabulina* a trebuit să însemne deci „locul pe care

BDD-A14649 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:20

s'a ridicat un staul" şi n'a putut da în româneşte decât *stăuină*, fie că plecăm de la forma sincopată (cf. *stablum* > *staul*) *stabl-ina*, devenit **staul'ină* (ca *obl-to* > *ul'it* > *uit*) şi apoi *stăuină*, fie că plecăm de la forma nesincopată (cf. *stabulum* > *staur*. S. Puşcariu, *Conv. lit.* XLIV, 465) care ar fi dat *stăurină* şi apoi **staunină* şi *stăuină*, întocmai ca *fărină* > *făină*, *pecorina* > *păcuină*, *viezurină* > *viezuină* (cf. S. Puşcariu, *Zur Rekonstruktion* p. 42). Din cauză că legătura etimologică cu *staul* sau *staur* nu se pierduse, *au* proton s'a putut păstrà, fără să devie *a*. In *Economia* lui *Şincai* (a. 1806) se găseşte verbul *a stăuli*, atestat supt forma participială *stăulit* s. a., cu înţelesul de „şederea oilor pe un loc". Iată fraza: *De la oi se poate aveà mare folos, nu numai din lapte şi din lână, ci şi din gunoiul oilor, pentrucă prin stăulitul oilor foarte bine se direg ţearinele.* 85. Din Muscel e atestat cuvântul *stăulica* „nume de capră" (H. IX 42), probabil, care stă pe lângă staul. Amândouă aceste cuvinte sânt derivate ale lui *staul*.

## timpuri.

Cu înţelesul de „tâmple", se găseşte într'o colindă din Ardeal publicată de dl A. Viciu, în colecţia D-sale, p. 135, în versurile următoare:

[Sf. Marie] Se tot primblă şi se roagă:
Pomişi-pomişorii miei,
Plecaţi-vă vârfurile,
Să v'ajung cu timpurile.

E, evident, lat. *tempora*, idem.

## túrtură.

E radicalul diminutivelor „turturică" şi „turtureà" întrebuinţate, aproape excluziv, pe teritoriul dialectului daco-român. Se găseşte atestat tot de dl A. Viciu în următoarele versuri culese din comuna Bucium, din Judeţul Făgăraş:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă suiiu pe ciutură
Şi-auziiu o turtură.
Turtura ziceà aşa:
Du-te din pădurea mea.

E lat. *turtur*, păstrat în dialectul arom. tot supt forma *turtură* (cf. REW. 9009).

BDD-A14649 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:20

## tuşînă.

Cuvântul (accentuat pe silaba a doua) însemnează **lâna** smulsă de pe piei, de la dubălari (Zagra, I. Năsăud, com. I. *Corbu*). E dat, cu asterisc, de dl Puşcariu, în *Conv. lit.* XXXIX, 32[3], care-i dă şi etimologia: *tonsio, -onem,* de unde derivă verbul *a tuşină*. În Chestionarul lui Hasdeu e atestat şi derivatul *tuşinătură* „lâna mioarelor" XVII. 228.

**Constantin Lacea.**

## IV.

## împopoţănà — împopoţonà.

Însemnează „a se gătì, a se îmbrăcà frumos, de sărbătoare", apoi „a se împodobì peste măsură, în mod excesiv, excentric, împestriţat"; *Toate ghilosite, gătite împopoţonate* (Alecsandri, *Teatru* III $^{75}/_{17}$). *De departe mănăstirea Sf. Gheorghe se vădeşte prin turnul greoiu al porţii şi prin scânteierea ciudată, prin lucirea sticloasă a ţiglelor nouă roşii-închis, cu dungi nesăbuite de albastru şi de galben ceea ce, pentru o biserică e o împopoţonare.* (Iorga, *Bucovina* p. 19).

Cu aceste înţelesuri cuvântul se întrebuinţează şi supt forma *împopoţà*, foarte des în vechiul Regat, aproape exclusiv în Moldova şi Bucovina şi tot aşà şi în Transilvania: *Fata babii erà împopoţatà şi netezità pe cap de parc'o linsese viţeii* (Creangă, *Poveşti*, 284). Acest *împopotà* pare a fi identic cu o altă formă: *împupăzà* cu următoarele două înţelesuri derivate unul dintr'altul: 1°. „A face cevà pestriţ ca pupăza, a împestriţà": *Să poate să ghiie timpu să'nveţe copii de nepoţi, de strănepoţii noştri şi alte limbi, da e pricina să n'o împupezeze cu cuvinte streine* (Jipescu, *Opincaru* 55). 2°. „A se gătì [frumos] ca o pupăză" se zice mai ales despre nevestele tinere care se gătesc foarte curat, se împodobesc cu ştergare foarte curate şi frumoase (Marian, *Ornitologia* II 178). Cu acest înţeles, şi chiar cu înţelesul lui *împopoţà* şi *împopoţănà*, există şi forma *împupuţà*, după o comunicare a d-lui I. Corbu, din Zagra, lângă Bistriţa (Transilvania) şi confirmată de d. N. Drăganu — alături de *împopuţà*, comunicată de d. Sever Pop, originar din aceeaşi regiune.

Din cele ce preced reiese clar că la baza formelor acestora avem numele pasărei *pupăză* din lat. *ŭpŭpa,* din care avem în arom. *pupă,* megl. *pupcă* şi în dacor. *pupă* + suf. alb *-ză* > *pupăză*

BDD-A14649 © 1921-1922 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:20